

СПОМЕН СЕНИМА Н. РАЈЕВСКОГ Подизање спомен цркве "Св.Тројице" у Горњем Адровцу

Апстракт: *Стогодишњица освећења цркве "Свете Тројице" у Горњем Адровцу, посвећене погинулом руском официру Н. Николајевичу Рајевском*

У недељу, 31. августа 2003. године уз чинодејствовање свечане литургије владике нишког преосвећеног Иринеја и свештенства нишке епархије, свечано је обележено 100 година од освећења храма Св.Тројице, подигнутог у селу Горњи Адровац у близини Алексинца.

Храм је спомен црква посвећена погибији руског официра Николаја Николајевича Рајевског. Овај млади руски официр положио је свој живот за слободу српског народа у Првом српско-турском рату 1876. године. То се догодило 20. августа 1876. године, на месту Голо Брдо крај овог поморавског села.

О личности тог храброг официра, његовом учешћу у борбама на српско-турском ратишту и подизању саме цркве писало је више аутора. Ми не желимо да их оцењујемо у њиховим настојањима да све то што комплетније прикажу. Наш рад је настојање да се ближе прикаже један сегмент свега овог, за који мислимо да није дато довољно података. То је део који се односи на подизање самог храма, особито на полагање камена темељца, 1902. године њеном подизању и освећењу 1903. године.

*

Посланик Србије у Петрограду Стојан Новаковић упутио је др Михаилу Вујићу, председнику Министарског савета и министру Иностранних дела, опширно писмо 25. фебруара 1902. године.

У првом делу писма подсетио га је да се у Горњем Адровцу, под старањем преосвећеног епископа нишког Никанора, а новцем (50.000 рубаља) завештаним у том циљу од стране мајке погинулог Рајевског, подигне црква по плановима који су израђени у Петрограду, а да се све то чини старањем снахе покојне Н.Рајевске, гђе М.Рајевске, рођене књегиње Гагарин.

Даље у писму он га обавештава да ће на подизање темеља ове цркве, у недељу, трећег марта, по налогу гђе Рајевске стићи њен син, хусарски (коњички) потпоручник Цареве Личне Гарде Мих. Мих. Рајевски. Са њим је исто тако имао да дође и њен пасторак, пуковник руске војске чије име није знао.

На завршетку, он је писао: "Породица Рајевских је једна од најодличнијих у Русији, при том и богата. Брат поменутог Н.Рајевског био је у време руско-турског рата ађутант цара Александра II и

приликом похода краља Милана на Плоештију (данашња Румунија), покорио га је краљ и својеручно одликовао Таковским крстом.

Они ће се јавити његовом Величанству Краљу и Вама, а ја узимам слободу обратити Вашу пажњу на ове госте и замолити Вас да бисте их и његовом Величанству за декорисање (одликовање – подвукао П. Љ.) предложити изволи”.

Писмо је стигло у Београд 1. марта. Одговор упућен трећег, истог месеца, телеграмом, био је, може се рећи, више конвенционалан и гласио је: “Изјавити гроф. Рајевској топлу симпатију коју Краљевској влади побуђује трајна успомена на смрт пуковника Рајевског, једног од храбрих руских бораца у рату за нашу независност и ослобођење”.

На ове речи њој упућене, грофица Рајевска је одговорила писмом у коме је изразила захвалност “на симпатији Краљевске владе”, (писмо је по белешци сачињеној у Министарству иностраних послова било предато министру Вујићу, али није сачувано, па не знамо његов садржај, већ само општу констатацију).

На вест о освећењу темеља цркве у Горњем Адровцу “узбудио се” и Београд.

Први су реаговали посланици Народне скупштине. На седници одржаној 28. фебруара 1902. године посланик Милисав Чолић је предложио посланицима: да у знак признања за стечене заслуге у одбрани наше отаџбине Народна скупштина треба да из своје средине пошаље више лица да присуствују подизању споменика, те тиме ода пошту том палом борцу и јунаку.

Предлог је једногласно усвојен, а председништву Скупштине је остављено да одреди састав делегације и број посланика у њој.

Делегацију су по тој одлуци сачињавали: Арон Нинчић, потпредседник и посланици Ђока Брачинац, Света Симић, Станко Петровић, Павле Маринковић и Милисав Чолић.

И сенат, чији је иначе био члан и епископ Никанар, на својој седници од 1. марта 1902. године такође је одредио своју делегацију. На предлог председника Сената, Димитрија Маринковића, једногласно је одлучено да Сенат представљају сенатори: Никола Пашић, Љуба Ковачевић и Ђока Новаковић.

Као представници Београда одређени су да том чину присуствују Драг. Симић, члан Суда Општине београдске и К. Андријашевић, учитељ београдски из Учитељског удружења.

“Руски клуб” је за свога представника одредио Рашу Милошевића, председника клуба.

Од стране Новинарског удружења одређен је Љубомир Бојовић.

Посебан део ове “свите” чинили су одређени представници Краља Александра: ађутант краљев, пуковник Михаило Кумрић, Министар војни потпуковник Василије Антонић, епископ нишки Никанор и ађутант министра војног Ж. Бабић.

Посебно позван да овом чину присуствује био је Коста Шамановић, код чије је батерије и погинуо пуковник Рајевски.

Представници породице Рајевски: Михаило Михаиловић Рајевски, поручник, синовац пок. Рајевског и Николај Сергејевић Плаутин, капетан царске бригаде у Петрограду, зет Михаилов, допутовали су у Београд

из Русије, другог марта, у вечерњим часовима.

На београдској станици дочекали су их представници Општине београдске на челу са Драг. Симићем, представници новинарског удружења, а од стране војске потпуковник Петар Мостић.

После кратког одмора они су се придружили онима који су на свечаност полазили из Београда. Сви они су вечерњим “нишким” возом отпутовали у Корман, железничку станицу код самог Алексинца. Одатле се имало ићи у Горњи Адровац, на освећење.

(Пишући о овом освећењу, београдске “Вечерње новости” су у свом броју од 3. марта 1902. године, у специјалном чланку, поред осталог, писале: “Учествујући свим срцем и душом у овој свечаности, са признањем највеће благодарности за поднете жртве руских јунака које принесоше на олтар очајне и мучне борбе српског народа за ослобођење и независност ми сматрамо за дужност да се сени пок. Рајевског одужимо тим, што ће му поред заслужене захвалности уплести и бесмртни цветак вечног помена на његова херојска дела”).

О самом чину освећења и боравку делегације извештач “Вечерњих новости” је јављао, у броју од 4. марта 1902. године:

“Јуче пре подне, по одслуженој служби Божијој у цркви Свете Петке, која је на левој страни Мораве између Кормана и алексиначке железничке станице, а испод села Горњег Адровца, где се силан народ из околних села сакупио - г. Михаило Михаиловић-Рајевски, синовац покојног Рајевског и Никола Сергејевић, зет Михаилов, у пратњи свију изасланика, на колима

одвезли су се на вис, на коме је пре 26 година погинуо пок. Рајевски. На том су месту њиве сељана Горњег Адровца, које су житом посејане, а на најузвишенијем месту стоји крст који је подигнут пре 25 година и на коме је исписано:

Руски пуковник
Никола Рајевски
У борби с Турцима
Погибе на овом месту
20. августа 1876. године

Синовац његов Михаило откупио је од сељана потребан простор земље и већ је био ископан темељ да се по плану озиди црква, која ће коштати преко 60.000 динара”.

Извештач је, описујући освећење камена темељца, изнео да је испред самог крста, на један метар удаљености, узидана повеља. Ово је учињено у присуству нишког епископа Никанора и Михаила Рајевског. А по освећењу учињен је и помен пок. Рајевском, а њему је чинодејствовао епископ Никанор уз саслужење пет свештеника и једног ђакона.

Сем чланова делегација које смо навели, овом чину су се придружили и председник Нишке општине Миловановић са одборницима, већи број официра и грађана из Ниша и Алексинца.

Као представник Русије овом чину је присуствовао први секретар Царске мисије у Србији, Мансуров, са сарадницима.

По свршеном освећењу окупљенима је одржао говор епископ Никанор, изневши заслуге Рајевског и његове напоре за своју браћу Србе, за које је и жртвовао свој живот. На ове речи окупљени народ одговорио је једнодушно ускликом “Слава му”.

Приликом литургије, освећења и помена певао је хор алексиначког певачког друштва “Шуматовац”. А за време самог чина освећења, артиљерија из Алексинца пуцала је из брдских топова.

Сам службени део завршен је закуском под подигнутим шатором. На њој је наздрављено испијањем здравица од стране Мансурова и Сергејевића српском краљу, а министра војног Антонића руском цару. Говорили су такође још и: епископ Никанор, Никола Пашић, Љуб. Ковачевић, Ар.Нинчић и П. Мартиновић.

У поподневним часовима учесници освећења су се поново преко Кормана вратили у Београд. Мали део отишао је у Алексинац. Народ из околних места остао је на окупу “до мркле ноћи”.

По завршеном освећењу Михаило Рајевски и Николај Плаутин задржали су се извесно време у Београду.

У Београду они су били примљени у аудијенцију и задржани на ручку код краља Александра Обреновића. Од стране краља они су били и одликовани и то Плаутин Таковским крстом III реда, а Рајевски Таковским крстом II реда.

Руски официри су, боравећи у Београду у току 4. и 5. марта, узвратили посету свима онима који су били присутни чину освећења.

Руски официри су напустили Београд 5. марта, отпутовавши за Цариград.

*

У претходном излагању изнели смо опширније, до сада мање објављене са српске стране, податке о чину освећења цркве у Адровцу.

Међутим, овом приликом догодило се нешто што је до данас остало,

по сазнањима овог аутора, непознато, а имало је утицаја на подизање цркве и њен завршетак 1903. године.

За време свог боравка у Београду Николај Плаутин, зет Рајевских, постигао је са надзорним инжењером, познатим архитектом Илкићем, договор о промени неких детаља цркве. Плаутин је предложио, што је прихваћено, да се уместо дрвеног иконостаса изради иконостас од углачаног камена. Договорено је и да тај посао неће много увећати цену изградње, јер је црква мала, а сам предузимач је уместо да другима плаћа израду од дрвета, требало то све сам да изради.

Том приликом је констатована још једна успоравајућа чињеница у изградњи. За здање цркве доносио се камен из Џепа, места у јужној Србији. Како је пренос његов због даљине, од станице железнице до цркве, био отежан, то је доста успоравало градњу.

То је и навело извештача “Вечерњих новости” да констатује да ће црква тешко бити готова до 20. августа 1902. године. “По свој прилици биће освећење и црква ће пропојати 20. августа идуће 1903. године”, писао је он. Ове су речи имале неко пророчанско значење, а засноване су биле на реалним чињеницама.

И заиста, освећење је обављено тек августа 1903. године.

Освећење је обављено у сасвим другим околностима него претходне, 1902. године. У Србији је у познатим мајским догађајима дошло до смене династије. Дошло је и до образовања нове власти. Она је била заузета својим проблемима, тако да је мање пажње посвећено овом чину. Све је некако било скромније, па и само извештавање о овоме.

И сам часопис “Весник српске цркве” у своме извештају о освећењу цркве, био је скроман. У њему је писало: “Новоподигнута црква на Адровцу на месту где је погинуо Н. Рајевски, бивши руски храбри пуковник, а борац у ратовању нашем с Турцима, освећена је на дан 20.

Освећење је извршио преосвећени епископ нишки Г. Никанор.

На освећењу било је необично много света, који се од свег срца и душе искрено молио Богу за спас душе онога, који је оставио слободну отаџбину своју и дошао да се бори за слободу своје браће (подвукао П. Љ.).

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА:

- 1) АС, МИД, По, Ф IX, досије IX, р. 12/1902.
- 2) “Вечерње новости”, 28. фебруар до 5. марта 1902.
- 3) “Весник српске цркве”, стр. 852/1903.